

Als een land voorkomt in je dromen – verkenning van opties voor duiding

Bijdrage aan thema Dromenatlas - Barbara Roukema-Koning

Op gezette tijden maken (verwijzingen naar) landen deel uit van mijn dromen. Soms heel expliciet en duidelijk herkenbaar als plaats van verblijf, bestemming of herkomst van mijn droom-ego, andere personages of objecten. Soms wat meer impliciet, bijvoorbeeld via een verwijzing. Helder staat me nog de droom van voor de geest waarin ik twee olifanten dien uit te gaan laten op een plein dat gelegen is aan de zuidkant van een stad in India. Een andere keer was ik blij verrast dat het me lukte om middenin een grote hal van een vliegveld mijn reeds aangeschafte vliegtickets om te ruilen vanwege een gewijzigde bestemming binnen Amerika. Kort daarvoor droomde ik dat ik met de plattegrond van Parijs in mijn handen stond waarbij op een wonderlijke wijze de metrolijnen tegelijkertijd zowel in het echt bovengronds tevoorschijn kwamen als op mijn papieren kaart van lay-out veranderden. In weer een andere droom deelde ik aan iemand mee dat ik aan het solliciteren was in Skandinavië. En zo kan ik wel doorgaan. In deze bijdrage wil ik enkele opties voor duiding verkennen.

Uitleg aan een marsmannetje

Als ik me voorstel dat ik zelf volgens de methode 'droominterview' aan een marsmannetje zou gaan uitleggen¹ wat 'een land' eigenlijk is, dan verrast me welke elementen spontaan opkomen. Een land is voor mij een afgebakend gedeelte van de grond (op de aardbol); met een karakteristieke cultuur en cultuurgeschiedenis; en een staatkundige eenheid, wat ook wil zeggen dat het bestuurlijk autonoom is. De integratie van de elementen *grond* en *cultuur*, daarbij ook nog eens voorzien van *historie* en *relatieve autonomie*, komt

daarmee op mijzelf over alsof dit droomsymbool betrekking heeft op een rijke, massieve, en mogelijk ook zelfs wel rijpe bouwsteen in mijn psyche.

Element 'aarde

In de antieke wereld is de werkelijkheid bepaald vanuit de vier elementen aarde, water, vuur en lucht. Deze vertegenwoordigen op een metaforische manier vier grondhoudingen of bestaansvormen. Kort weergegeven correspondeert het element 'aarde' met gewaar zijn en zintuiglijkheid; 'water' met voelen; 'lucht' met denken; en 'vuur' met intuïtie.² Een land herleid ik associatief allereerst tot het element 'aarde'. Afhankelijk van verdere specificaties van het concrete land dat in mijn droom voorkomt, kunnen ook de andere elementen een rol spelen: is het land waterrijk (> voelen)? Is het betrokken in een oorlog (> vuur)? Enz.

De afstand van het land tot Nederland en de vraag hoe vreemd het land (voor mij) is

De Jungiaanse therapeute Karen Signell vermeldt en duidt de volgende droom van een cliënte³. "Ik zit in een vliegtuig naar India. Als we opstijgen wordt ik bevangen door opkomende paniek. Als een vriendin mijn hand vastpakt voel ik me weer beter". Wegvliegen naar een ver weg gelegen plaats zoals India, suggereert volgens deze auteur dat je je aan het begeven bent naar een zeer onbekend gedeelte in je eigen psyche, een voor jou nieuw gebied.

Woordspeling in de naam van een land

Zoals alle woorden in dromen kunnen ook namen van landen eens nader bezien worden op woordspelingen. Een beetje vrij associëren op de klank is hierbij toegestaan. Dit levert een grote oogst op! Engeland doet denken aan 'enge' = 'nauwe' of 'griezelige' land; en aan 'engel'-land, een gebied van spirituele gidsen. En gaat het bij Finland om een 'fijn' of een 'vinnig' land? Of om de vin van een vis? Met Frankrijk kunnen we twee kanten op, denken aan 'open en vrij'; en aan 'rijkdom en geld'. Polen verwijst wellicht naar het thema van 'tegenpolen' of hanteren van polariteiten. Enzovoort. Signell (1990) bespreekt hoe de analyse van een droomscene in de Amerikaanse staat Connecticut de droomster ervan bewust maakte hoe grondig een vroegere verbinding met een vriendin (*connection*) verbroken was (*cut*).

² Ouwerkerk, A. van (2006). *Droomwerk. De vier elementen van de droom*. Den Haag: De Driehoek

³ Signell, K.A. (1990). *Wisdom of the Heart. Working with Women's Dreams*. New York: Bantam Books, 164,165

¹ Delaney, G. (1991). *Uit de Droom*. Baarn: Bigot & Van Rossum

Persoonlijke (biografische) associaties bij concrete landen

Een belangrijke stap is het natuurlijk het nagaan van persoonlijke (biografische) associaties met een land. Ben je er wel eens geweest en wat heb je er beleefd? Bij de al eerder vermelde 'Vliegen naar India-droom' in Signell (p.165) vraagt de therapeute de droomster naar haar persoonlijke associaties bij dit land. De droomster vertelt dat zij ooit als jonge, introverte en nogal door zichzelf in beslag genomen vrouw in India op reis was geweest en geschokt ontdekt had hoezeer ze innerlijk veranderde ten gevolge van de uitwendig opgedane indrukken. Door-vertaald naar de droomuitleg suggereert dit dat de door haar gedroomde paniekaanval in de vliegreis (zie hierboven) wellicht een vergelijkbare angst uitdrukt - angst om mogelijk te zullen gaan veranderen ten gevolge van een nieuw ingeslagen levenskoers.

Karakteristieke historische gebeurtenissen, befaamde personages of geologische of klimatologische kenmerken behorend bij concrete landen

Maar ook andere algemenere kenmerken van landen kunnen er toe doen. Welke historische feiten kenmerken de geschiedenis van het land? Is er een bepaalde geologische of klimatologische bijzonderheid of karakteristieke ligging? Was het land wellicht recent in het nieuws, vanwege politieke ontwikkelingen, sportprestaties of om andere redenen?

Signell (171, 172) vermeldt een droom waarin de droomster *gaat zwemmen in de zone nabij de landengte van Panama*. Die smalle nietige landengte verbindt twee enorme landmassa's welke radicaal door een watermassa zijn gescheiden. In droomanalyse bleek dit symbool te verwijzen naar het actuele psychologische werkthema voor de droomster hoe moeizaam zij maar tot integratie kon komen van twee sterk gepolariseerde beelden van mannen die ze innerlijk meedroeg; het ene beeld van de (te) onderdanige en (te) zachte man, het andere beeld van de (te) dominante man.

Een territorium als alchemistisch symbool van onderverdeling

Een land staat voor een bepaald onderscheiden gebied. Bezien vanuit de alchemie hebben we hierbij te maken met een specifieke en heel elementaire bewerking van psychisch materiaal, die van de onderverdeling of 'separatio'⁴. De alchemisten van weleer zochten naar een manier om via een aantal bewerkingen de oerstof, de *prima materia*, om te zetten in goud. Carl G. Jung merkte hierin een analogie op met het universele verlangen van veel mensen om zich psychologisch te ontwikkelen: vanuit een ongedifferentieerde en onbewuste psychologische toestand naar een kwalitatief rijkere manifestatie van hun individualiteit en relaties. De *prima materia*, de oerstof, werd door de alchemisten gezien als een diffuus, ongedifferentieerd

mengsel van uiteenlopende componenten met een karakter van tegengelen. Teneinde hieruit het goud te kunnen verkrijgen, waren belangrijke bewerkingen nodig om de samenstellende componenten uiteen te leggen: *separatio*, dat wil zeggen '(onder-)scheiden'. De bewerkingen resulteren in de onderscheiding van componenten die aanvankelijk voorkomen in een samengestelde vermenging. Waar voorheen verwarring en onhelderheid bestond, leidt onderscheiding tot grotere orde en transparantie. Ook in elk psychologisch ontwikkelingsproces (en zo ook in psychotherapie) speelt de dynamiek van *separatio* een immens belangrijke rol. Cliënten verzetten veel innerlijk werk teneinde zichzelf te identificeren. Hierbij speelt een grote rol dat zij onderscheid benoemen tussen ik en ander, binnenwereld en verhouden tot ambivalenties, polariteiten, opposities, dubbelzinnigheden, en verschillende perspectieven die voortvloeien uit hun verschillende rollen en waarden. Het proces vergt om eerst te onderscheiden en vervolgens te integreren.

Symbolen die betrekking hebben op meten, hoeveelheden, tellen, wegen, en het kwantificerende bewustzijn in het algemeen, kunnen we opvatten als indicatie voor de alchemistische bewerking *separatio*. Dit geldt ook voor alle vormen van toegepaste meetkunde, zoals geometrische figuren en voorstellingen als lijnen, vlakken en ruimtelijke gestalten, zoals landen.

Territorium: symbool voor begrenzing en eigenheid binnen intermenselijke relaties

Tot besluit noem ik als laatste aspect het nauwkeurig begrensd zijn van landen. Dit is een ambigu gegeven. Positief aan begrenzing is heldere indeling van de ruimte, waardoor duidelijkheid ontstaat over wat het eigene is en wat het vreemde. Hier is hierboven al op genoemd onder 'separatio'. Schaduw-aspecten van de begrenzing zijn er echter ook te noemen. Door het benadrukken van grenzen worden nogal eens oneigenlijke tegenstellingen tussen mensen gegenereerd; zoals tussen autochtonen en allochtonen, tussen landgenoten en buitenlanders. Grenzen tussen landen zijn historisch nogal eens via oorlogen vastgesteld en kunnen nog steeds een reden vormen voor oorlog en geweld. Zanger John Lennon kan wel zonder, zoals blijkt uit zijn songtekst "Imagine":

⁴ Edinger, E.F. (1985). Anatomy van de Psyche. Alchemical Symbolism in Psychotherapy. Chicago: Open Court

Imagine

...

Imagine there's no countries,
It isn't hard to do
Nothing to kill or die for
And no religion too
Imagine all the people
Living life in peace

You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope some day you'll join
us
And the world will be as one

Imagine no possessions
I wonder if you can
No need for greed or hunger
A brotherhood of man
Imagine all the people
Sharing all the world

You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope some day you'll join
us
And the world will live as
one